

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНДІРІСТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ  
ЖҰМЫС ІСТЕУІНІҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ  
ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

FOREIGN EXPERIENCE OF FUNCTIONING  
OF AGRICULTURAL PRODUCTION INFRASTRUCTURE

**А.Ә. ӘБДИКАДЫРОВА\***

*PhD докторы*

**Ж.Ә. ДУЛАТБЕКОВА**

*Ә.Ғ.К.*

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразиялық ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан  
ankon\_a@mail.ru*

**А.А. АБДИКАДИРОВА**

*доктор PhD*

**Ж.А. ДУЛАТБЕКОВА**

*К.Ә.Н.*

*Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан*

**A. ABDIKADIROVA**

*PhD*

**ZH. DULATBEKOVA**

*C.E.Sc.*

*Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Nur-Sultan, Kazakhstan*

Аңдатпа. Экономикалық дамыған елдерде ауыл шаруашылығының өндірістік инфрақұрылымының жұмыс істеу тәжірибесі ұсынылған. Батыс Еуропада техниканы пайдаланудың жалға беру нысаны кеңінен қолданылады, Ұлыбританияда өндіруші фирмалар фермерлерге тракторларды жалға береді және техниканың жұмысқа қабілеттілігін қамтамасыз етеді. Нарықтық экономикасы дамыған елдерде ауыл шаруашылығын агрохимиялық қамтамасыз етудің ұлттық жүйелері қалыптастырылған. Тұқым өсіру компанияларына минералдық тыңайтқыштарды сату және жеткізу жүйесінде қазіргі заманғы құрылымдық өзгерістер көрсетілген. Қаражаттың едәуір бөлігін олар көтерме қоймаларға және өсімдіктерді қорғау үшін химиялық құралдарды тасымалдауға жұмсайды. АҚШ-та минералдық тыңайтқыштар мен пестицидтерді сату жүйесі көлемі елеулі көтерме сату арқылы кең таралған. Мақалада Франциядағы көп салалы қызмет көрсететін, олардың көп бөлігін коммерциялық секторда жүзеге асыратын кәсіпорындар қарастырылған. Сауда кәсіпорындары жеке және сауда кәсіпорындарының көмегімен фермерлер үшін минералды шикізат пен ауыл шаруашылық тауарларын сатып алады. Сауда компаниялары департамент шеңберінде аймақтық және әлемдік деңгейде әрекет етеді. Қазіргі жағдайда тыңайтқыш сатып алу қарапайым сауда мәмілелерімен шектелмей, сауда қызметкерлерінен білімдерін үнемі жаңартуды талап етеді. Жапонияда ауыл шаруашылығы өндірісін қамтамасыз ету жүйесінің қазіргі жай-күйі мен даму үрдістері, бірінші кезекте мемлекеттік аграрлық саясаттың жалпы бағыттарымен анықталады.

Аннотация. Представлен опыт функционирования производственной инфраструктуры сельского хозяйства в экономически развитых странах. В Западной Европе широко используется арендная форма эксплуатации техники, в Великобритании фирмы-производители предоставляют фермерам в аренду тракторы и обеспечивают работоспособность техники. Отмечается, что в странах с развитой рыночной экономикой сформированы национальные системы агрохимического обеспечения сельского хозяйства. Выделены современные структурные изменения в системе продаж и поставок минеральных удобрений семеноводческим компаниям. Значительную часть средств они расходуют на оптовые склады и транспортировку химических веществ для защиты растений. В США система реализации минеральных удобрений и пестицидов широко распространена через оптовые продажи,

**Abstract.** The experience of functioning of agricultural production infrastructure in economically developed countries is presented. In Western Europe, rental equipment is widely used, and in the UK, manufacturing firms rent tractors to farmers and ensure the efficiency of machinery. It is noted that in the countries with developed market economies, national agrochemical systems for agriculture have been formed. Modern structural changes in the system of sales and supply of mineral fertilizers to seed companies have been outlined. They spend a significant part of their funds for wholesale warehouses and transportation of chemical plant protection products. In the USA, the system of mineral fertilizers and pesticides sales is widespread through wholesale sales, which volumes are significant. The article discusses multi-industry service enterprises in France that implement most of them in commercial sector. Trade enterprises purchase mineral raw materials and agricultural goods for farmers through private and trade enterprises. Trading companies operate at regional and global levels in the frame of the department. In modern conditions, the purchase of fertilizers requires constant updating of knowledge of trade workers, not limiting to simple commercial transactions. In Japan, the current state and development trends of agricultural production support system are primarily determined by general directions of public agricultural policy.

**Ключевые слова:** сельское хозяйство, производственная инфраструктура, система продаж и поставок, минеральные удобрения, семеноводческие компании, фермеры, сбыт, реализация.

**Key words:** agriculture, production infrastructure, sales and supply system, mineral fertilizers, seed companies, farmers, sales, marketing.

Дамыған елдердегі өндірістік қызметтер нарықтарын реттеуде маңызды рөлді салық жүйесі атқарады. Ауыл шаруашылығындағы салық салудың ерекшелігі берілетін жеңілдіктерді шегергенде салықтар

Амортизацияны жеделдетіп есептеу механизмі техниканы қызмет ету мерзімінің бірінші жартысына  $2/3$  амортизациялық төлемдердің құнын есептеп өндірілген өнімнің құнына енгізіледі. Амортизацияны жеделдетіп есептеу артықшылықтарын жаңа техникаға берілетін пайызсыз қарызбен салыстыруға болады. АҚШ-та амортизацияны жеделдетіп есептеу тек қана фермерлік шауашылықтар үшін ғана емес, сонымен қатар, бес жылдың ішінде автокөліктердің, ғылыми жабдықтардың, жеке арнайы станоктардың және басқа да

кұралдардың 5 жыл мерзімі ішінде есептен шығару мүмкіндігі бар ауыл шаруашылығы машина құрастыру зауыттары үшін де енгізілген.

**Зерттеу материалдары мен әдістері.**

Жаңа техникамен технологияларға капиталды инвестициялауды ынталандыру үшін дамыған елдерде ауыл шаруашылығын өндірістік қамтамасыз ету саласында арнайы салық салу жағдайлары қарастырылған. Оларға келесілер жатады: инвестициялардың өсуіне салықтық жеңілдіктерді белгілеу; инвестициялардың өсіміне келетін салықтық төлемдерді бюджеттік компенсациялау; инвестициялық кезеңнің аяқталуы кезінде күрделі салымдардың өсіміне салықтық төлемдердің өтелуі.

Ғылыми-техникалық прогресс жетістіктерін ендіруде салық жүйесінде бірқатар жеңілдіктер қарастырылған, себебі бұл қосымша шығындарды талап етеді. Еуропа Қауымдастығының бірқатар елдерінде аграрлық бағдарламаларға сәйкес ұлттық бюджеттерден ауыл шаруашылығы өндірісті соның ішінде, қызмет көрсетуші кәсіпорындарды бюджеттерден өткеру қарастырылған. АҚШ-та, Ұлыбританияда, Францияда және басқа да бірқатар елдерде күрделі салымдар өсіміне салықтық төлемдерді өтеу механизмі кең таралған. Осы жағдайда фермер мемлекеттік аграрлық бағдарламаларға қатыса отырып, салықтық төлемдерді инвестициялық үрдіс толығымен аяқталғанға дейін салықтарды төлеуді күте тұруы мүмкін.

Машиналар мен жабдықтарға жұмсалған күрделі салымдардан арнайы салықтық кемітулер АҚШ-та тікелей салықтардан алынып тасталынады [2].

**Нәтижелер және оларды талқылау.**

Талдау көрсетіп отырғандай, ауыл шаруашылығына бөлінген бюджеттік ассигнованиялар өндірістік қызметтер нарығына елеулі әсерін тигізді. Әдетте бюджеттің қаржылары арнайы дайындалған басым-дылық мән бағалары мен кірістері есеп-телген бағдарламаларға беріледі [3]. Осы мәселелер бойынша АҚШ-та ақша қаржыларының 60 пайызына дейін бюджеттен бөлінеді, мемлекет экологиялық зиянсыз техниканы сатып алуға дотация бөледі. Мысалы, Голландияда ішкі топырақтық тыңайтқыштарды егу үшін машиналарды сатып алып 22 пайыз көлемінде олардың құндарынан субсидиялар бөледі.

Дамыған елдерде техниканы сатып алуға берілетін тікелей дотациялар қазіргі кезеңде өте сирек кездеседі. Бірақ, жеке

дағдарыс кезеңдерінде ауыл шаруашылығының дамуында олар кеңінен қолданылды.

Батыс Еуропа елдерінде фермерлер қажетті техниканың бір бөлігіне ие, ал кейбіреулерінің иелігінде олар тіпті жоқ. Яғни ауылдастарының мердігерлердің (МТБ, машиналық рингтер және т.б.) техникасын пайдаланады. Мемлекет шаруашылықаралық техника мен жабдықтарды бірқатар жеңілдіктерді енгізу арқылы пайдалануды ынталандырады. Машиналық рингтер табысты әрекет ететін Австрияда олар федералдық субсидияларды алады. Германияда машиналық рингтер пайдасыз негізде әрекет етеді. Көршілердің көмегін пайдаланатын фермерлер үшін салық жеңілдіктері қарастырылған. Батыс Еуропада техниканы пайдаланудың жалгерлік нысаны кеңінен қолданылады. Мәселен, Ұлыбританияда өндіруші фирмалар фермерлерге арендаға тракторларды беріп, техниканың жұмыс қабілеттілігіне кепілдеме береді. Нарықтық экономикасы дамыған елдерде ауыл шаруашылығы агрохимиялық қамтамасыз етудің ұлттық жүйелері қалыптасқан. Олар агрохимикаттарды өңдейтін жеке және кооперативтік сауда кәсіпорындарына қызмет көрсететін және зерттеу фирмалары мен ұйымдардың мемлекеттік басқару органдарының бірыңғай тауар өндіруші желісіне біріктереді. Жүйелер коммерциялық және кооперативтік болып бөлінеді.

АҚШ-та минералды тыңайтқыштарды өндіру және бөлу жалпы алғанда агрохимикалық қамтамасыз ету келесі өзара байланысты буындардан тұрады:

- тыңайтқыштар мен шикізаттардың (аммиакты, фосфорды, азот қышқылын, фофориттерді) негізі (базалық) өндірушілері. Бұл кәсіпорындарға сонымен қатар, химиялық өнеркәсіптің өнімдері кіреді;

- азот, калий және кешенді тыңайтқыштарды өндіру бойынша аймақтық кәсіпорындар;

- фермерлерді минералды тыңайтқыштармен, пестицидтермен, топыраққа енгізетін тыңайтқыштарды босату.

АҚШ-тағы минералды тыңайтқыштарды және пестицидтерді өткізу жүйесі сәйкес кең тараған. Фермер агрохимикаттармен жабдықтаушысының өзі таңдап алуға құқығы бар. Ол жақын жерде орналасқан диллерлердің компаниялар мен кооперативтердің өкілдері немесе аймақтық кәсіпорынға шығуы мүмкін.

Өнімнің коммерциялық жеткізу желісінің қызметін сипаттау үшін кейбір химиялық компаниялар бойынша келесі мысалдар келтіруге болады. Әйгілі аммиак өндіруші

International Minerals and Chemicals Corp компаниясы фосфориттерді және калий рудасын өңдейді. Осы компанияның аймақтық кәсіпорындары жай және кешенді тыңайтқыштарды фосфаттық жем қосымшаларын шығарады. Компанияның АҚШ-тың оңтүстік-шығыс және орталық аумағында орналасқан 54 диллерлік пункттерінде жыл сайын 50-75 млн долл. минералды тыңайтқыштармен пестицидтерді өндіріп, қызмет көрсетеді. Сонымен қатар, компания фермерлерге тыңайтқыштармен пестицидтерді қолдану және дақылдарды өндірудің жаңа технологиясы туралы ақпарат береді.

АҚШ-тағы базалық өндірушілер пестицидтерді 100 көтерме сауда арқылы өткізеді. Осы жағдайда олардың 10 барлық сатулар көлемінің 70 пайызымен қамтамасыз етіледі.

Соңғы жылдарда АҚШ-та фермерлердің көбі минералды тыңайтқыштарды тікелей фирма-продуценттен немесе брокерлер арқылы (мұнда фермер 1 тонна тыңайтқыштан 30 долл. үнемдейді) сатып алады. Direct Fertilizer Purchasing типті брокерлер ұйымы өзен немесе теңіз портындағы көтерме қоймадан тыңайтқыштарды сатып алып, фермерлердің жер алқаптарына алып барады. Әдетте, олардың қызметін пайдаланатын фермерлердің тыңайтқыштарды себуі үшін меншікті қаржылары болады. Аса қамтамасыз етілген сатып алушыларды жоғалтпас үшін диллерлер сатып алушыларға жаңа технологиялар туралы ақпарат бере отырып, сервисдерін жетілдіреді. Көптеген американдық минералды тыңайтқыштарды өндірушілер оларды өздерінің сауда агенттіктері немесе сауда компаниялары арқылы өткізуге ұмтылады. Бірақ, халықаралық нарықта көптеген мамандандырылған, соның ішінде тәуелсіз немесе біріккен сауда компаниялары пайда болуда.

Ауыл шаруашылығына тыңайтқыштарды сату және жеткізу жүйесіндегі қазіргі құрылымдық өзгерістер тұқым шаруашылығы компанияларға минералды тыңайтқыштарды өндіру және жеткізуге алып келді. Тұқым шаруашылығы компаниялары қаржыларының көп бөлігін көтерме қоймаларға және тыңайтқыштарды тасымалдауға жұмсайды. Сондықтан олар терминал мен көліктердің – баржа автокөлік, темір жол вагоны және т.б. тиімді пайдалануына тікелей мүдделі.

Францияда 1200-ден астам кәсіпорындар коммерциялық сектордағы 90 пайыздан жоғары минералды тыңайтқыштарды

өткізеді. Бұл көп салалы қызмет көрсетуші кәсіпорындар өз қызметінде олар ауыл шаруашылығы өндірісінің талаптарына бағынады. Олардың қызметтеріне фермерлерді минералды тыңайтқыштармен, пестицидтермен, жемшөптермен және жемдік қоспалармен, тұқымдармен жабдықтау кіреді. Олардың бүкіл сауда айналымының 25-30 пайызы тыңайтқыштардың үлесіне келеді. Сауда кәсіпорындары тыңайтқыштарды сатып алып сақтайды, тиеу және жүкті түсіру операцияларын және тыңайтқыштарды сату, жеткізу және себу қызметтерін жүзеге асырады. Бұдан басқа фермерлерге қажет жағдайларда тыңайтқыштармен жұмыс істейтін техникалық құралдарды беріп, кеңес беру көмегін көрсетеді. Фермерлерге көрсетілетін қызметтердің түрлері өте көп. Олар шаруашылықтардың мамандануына және аймақтық ерекшеліктеріне байланысты болады.

Францияда үш мыңнан астам техника сауда кәсіпорындары және үш мыңнан астам тыңайтқыштарды сақтауға арналған көтерме қоймалары бар. Көтерме саудагерлер отызға жуық, олар кооперативтермен коммерциялық кәсіпорындар арасында тыңайтқыштарды бөлуде маңызды рөл атқарады. Минералды тыңайтқыштардың саудасы бойынша ұлттық федерация мәліметтері бойынша кәсіпорындардың федерацияаралық одағы бойынша барлық өндірілген тыңайтқыштардың 70 пайызы көтерме қоймалары арқылы бөлінеді. Олардың 40 пайызы бөлуші кәсіпорынның көлігімен жеткізілсе, 30 пайызы фермердің өзінің көлігімен жеткізіледі.

Сауда кәсіпорындары минералды тыңайтқыштармен пестицидтерді, ауыл шаруашылығы тауарларын фермерлер үшін жеке және сауда кәсіпорындарының көмегімен сатып алады. Бірлестіктермен сауда компаниялары департамент шегінде аймақаралық және дүниежүзілік деңгейде әрекет етеді. Сауда кәсіпорындары арнайы ақпараттық орталықтардың мәліметтерін пайдаланады: тыңайтқыштарды өткізу нарығының жағдайы туралы ақпараттар қызметі, яғни агрохимикаттар нарығындағы бағалардың өзгеруі, конъюнктура туралы ақпарат беріліп отырады.

Қазіргі кезде тыңайтқыштарды бөлу жай ғана сауда мәмілесімен шектелмей сауда қызметкерлерінен білімдерін үнемі жаңартып тұруды талап етеді. Францияда ауыл шаруашылығы өндірісінің түрлі мәселелері бойынша автоматтандырылған жүйелер бар.

♦ фермаларды тыңайқыштармен, пестицидтермен, агрохимикаттармен, машиналармен, жабдықтармен қамтамасыз етуді қамтитын кешенді агрохимиялық қамтамасыз етуге өту байқалып отыр;

♦ фермерлерге қызмет көрсету ғылыми кадрларды дайындау, шаруашылықтарға ғылыми қызмет көрсету;

Нарықтық экономикасы дамыған елдердегі ауыл шаруашылығы кооперациясы ауыл шаруашылығына қызмет көрсетудің өндірістік дамуының елеулі элементтерінің бірі болды. Кооперативтер фермерлердің тұқымдарға, жемшөп, тыңайтқыштарға қажеттіліктердің негізгі бөлігін қамтамасыз етеді [5].

♦ соңғы жылдары көптеген елдердің ауыл шаруашылығын агрохимиялық қамтамасыз етудің коммерциялық жүйесінде фирмалық агрохимиялық заттарды өндіруді бастады. Жалпы алғанда, коммерциялық жүйеде агрохимиялық қамтамасыз етуде аралық буындармен тауар өндіруші желілерінің қысқаруы байқалып отыр;

♦ экономикасы дамыған елдердегі ауыл шаруашылығын агрохимиялық қамтамасыз ету жүйесінің маңызды элементтерінің бірі болып фермерлік кооперативтердің қызметін белсендіру болып табылады. Кооперативтердің экономикалық тиімділігі агрохимикаттарды сатып алу және пайдалану шығындарын қысқартудан тұрады;

♦ минералды тыңайтқыштарды тасымалдау жүйесінде арнайы көлік көптеп пайдаланады (автокөліктік және теміржол);

♦ АҚШ, Францияның ірі аймақтарының деңгейінде қазіргі уақытта үйлестірілетін сауда қызмет етуші компаниялар өнеркәсіп өнімін химиялық компаниялардан ауыл шаруашылығы жерлеріне жеткізеді. Компаниялар өздерінің алдына агрохимикаттар нарығын икемдеп алуды мақсат етеді. Сонымен, олардың қызмет ауқымы кооперативтермен жеке диллерлерге қарағанда, едәуір кең болады;

♦ жалпы тұтынуды реттеудің маңызды тетігі және минералды тыңайтқыштарды маусымдық өткізудің негізгі факторы бағалар болып табылады. Дамыған елдерде минералды тыңайтқыштарға сұранысты теңестіру үшін фермерлік сатып алулар кезінде номиналды нарық бағаларынан арнайы кемітулер жасайды. Тыңайтқыштардың түріне қарай 4-16 пайызға дейін. Бұл ірі

Қазіргі уақытта ауыл шаруашылығы жабдықтау кооперативтері арқылы АҚШ-та фермерлерге 70 пайыз (44 пайыз минералды тыңайтқыштар, 26 пайыз пестицидтер), Францияда – 40-тан астам, Германияда – 60-65, Скандинавия елдерінде ауыл шаруашылығында пайдаланатын минералды тыңайтқыштар мен пестицидтердің 40-75 пайызы қамтылды.

Экономикасы дамыған елдердің ауыл шаруашылығын агрохимикалық қамтамасыз ету жүйелерін талдау келесі қорытынды жасауға мүмкіндік берді [6]:

♦ жетекші елдердің (АҚШ, Франция, Финляндия, Жапония) агроөнеркәсіп кешенінің салааралық дамуының маңызды бағыттарының бірі;

♦ агрохимикаттарды өндіретін өнеркәсіппен АӨК секторлары арасындағы байланыстырушы буын болып табылатын ауыл шаруашылықты агрохимикалық қамтамасыз ету жүйесін құру;

♦ қазіргі уақытта ауыл шаруашылығын агрохимиялық қамтамасыз ету жүйелерінің қызметтері кеңеюде;

фермерлерді меншікті ішкі шаруашылық қоймаларды соғуға ынталандырады [8].

Ауыл шаруашылығы өндірушілері отын-энергетикалық ресурстардың бағаларына қатысты өте осал болып келеді. Әсіресе бұл мұнай бағаларына қатысты, олардың бағаларының жоғарылауы ауыл шаруашылығы өндірушілерінің жанар-жағар май және т.б. ресурстарға кеткен шығындарды ұлғайтады.

**Тұжырымдар.** 1. Дамыған елдердің ауыл шаруашылығы өндірісінің тәжірибесі көрсетіп отырғандай фермердің бір өзі энерго-ресурстардың бағаларының көтерілуіне қарсы тұра алмай қолдауға мұқтаж болады. Қолдау мұнайдың дүниежүзілік бағаларының өзгеруі жағдайында қажет. Фермерлерді қолдау әкімшілік органдар және ауыл шаруашылық өндірушілердің бірлестіктерінде болады. Энергетикалық ресурстарды пайдалануды қолдау әкімшілік органдардың түрлі формаларында, соның ішінде тура субсидиялар, салықтағы жеңілдіктер, несиелеудегі жеңілдіктер, дифференциацияланған тарифтерді енгізуді қамтиды.

2. Бұл жерде Канададағы фермерлік шаруашылықтардың моторлық отынның (бензин дизелдік отын) пайдаланудағы қолдау тәжірибесі қызығушылық туғызады. Мұнда салық кемітулерінің барлық түрлері аймақтарға байланысты есептелініп төленеді. Елде орта есеппен фермерлер үшін дизелдік отынның бағасы 50 пайыздан, бензин 44 пайызға дейін төмендетілді.

3. Отын энергетикалық ресурстармен тиімді қамтамасыз етуді ұйымдастыру үшін ауыл шаруашылығы тауар өндірушілердің бірігуі негізінен фермерлік шаруашылықтарды мұнай өнімдерімен қамтамасыз етуге бағытталған мұнда АҚШ-тың фермерлік кооперативтер қызметінің жарқын мысалы ретінде қарастыруға болады.

4. Мұнай компанияларға әсіресе ірілеріне мұнай өнімдерін урванизацияланған аймақта және ауыл шаруашылығы тұтынушыларын қамтамасыз ету тиімді. Сондықтан АҚШ-та фермерлік кооперативтер арқылы мұнай өнімдерімен жабдықтау қатар дамыды. Фермерлік кооперативтер АҚШ-тың ауыл шаруашылық өндірістерінің 40 пайызын мұнай өнімдерімен қамтамасыз етеді.

5. Қазақстанда ауыл шаруашылығын қолдаудың қарастырылған нысандарын қолдануға болады. Бірақ, осы нысандардың арақатынасы немесе олардың біреуін таңдап алу жалпы экономикалық жағдайды, сонымен қатар аймақтық дифференциацияны ескере отырып анықталады.

## Әдебиеттер тізімі

1 Нукешева А.Ж., Саймагамбетова Г.А., Косымбаева Ш.И. Ауылдың әлеуметтік инфрақұрылымын дамыту // Аграрлық нарық проблемалары.- 2018.- № 3.- Б. 209-215.

2 Абдыкалиева Ж.Ш. Сельскохозяйственный кооператив – стратегический путь развития отрасли //Вестник КарГУ. Серия «Экономика». -2018.-N 4(92).-С. 47-54.

3 Санду И., Боговиз А., Рагулина Ю., Рыженкова Н. Формирование инновационной инфраструктуры в аграрном секторе //АПК: экономика, управление.- 2017.- № 1.-С. 35-41.

4 Сучкова Н.Р., Крючков Г.Г., Лексина А.А., Ермакова Г.А. Метод диагностики инфраструктуры агропроизводственного рынка зерна // Экономика сельского хозяйства России.-2018.- № 4.- С. 58-64

5 Абилгазиева Ж., Сабырова М., Дуйсембекова Г., Узбекова Р. Экономическая эффективность и перспективы внедрения биологических методов защиты растений в сельскохозяйственных формированиях Южно-Казахстанской области // Вестник КазНУ. Серия «Экономика».-2015.-№6(112).—С.198-207.

6 Тажибаева Р.М., Увайсова Ш.С. Формирование современной инновационной инфраструктуры // Известия НАН РК. Серия аграрных наук.- 2016.- № 1.-С. 148-154.

7 Митасова О.В., Стукач В.Ф. Инфраструктура производственных услуг в сельском хозяйстве: состояние, перспективы //Фундаментальные исследования. - 2012. - № 6. – Ч.3.-С. 727-733.

8 Зинченко В.А. Химическая защита растений: средства, технология и экологическая безопасность.-Изд. 2-е, перер. и доп.-М.: Колос, 2012.- 247 с

## Әдебиеттер тізімі

1 Nukesheva A.Zh., Sajmagambetova G.A., Kosymbaeva Sh.I. Aauyldyң әleumettik infra-qyrylymyn damytu // Agrarlyq naryq problemalary.- 2018.- № 3.- B. 209-215.

2 Abdykalieva Zh.Sh. Sel'skhozajstvennyj kooperativ – strategicheskij put' razvitija otrasli //Vestnik KarGU. Serija «Jekonomika». -2018.-N 4(92).- S. 47-54.

3 Sandu I., Bogoviz A., Ragulina Ju., Ryzhenkova N. Formirovanie innovacionnoj infrastruktury v agrarnom sektore //APK: jekonomika, upravlenie.- 2017.- № 1.-S. 35-41.

4 Suchkova N.R., Krjuchkov G.G., Leksina A.A., Ermakova G.A. Metod diagnostiki infrastruktury agroproduzvodstvennogo rynka zerna // Jekonomika sel'skogo hozjajstva Rossii.-2018.- № 4.- S. 58-64.

5 Abilgazieva Zh., Sabyrova M., Dujsembekova G., Uzbekova R. Jekonomitcheskaja jeffektivnost' i perspektivy vnedrenija biologi-